

COMISIA EUROPEANĂ PENTRU DEMOCRAȚIE PRIN DREPT
(Comisia de la Veneția)

REPUBLICA MOLDOVA

OPINIE *AMICUS CURIAE*
PENTRU CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA

CU REFERIRE LA IMPLICAȚIILE CONSTITUȚIONALE ALE
RATIFICĂRII CONVENȚIEI CONSILIULUI EUROPEI
PRIVIND PREVENIREA ȘI COMBATEREA VIOLENȚEI
ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI A VIOLENȚEI DOMESTICE
(CONVENȚIA DE LA ISTANBUL)

adoptată de Comisia de la Veneția
la cea de-a 129-a Sesiune plenară
(Veneția și online, 10-11 decembrie 2021)

În baza comentariilor formulate de

dna Herdis KJERULF THORGEIRSDOTTIR (membru, Islanda)
dl Pieter van DIJK (Expert, fost membru, Țările de Jos)
dna Janine M. OTÁLORA MALASSIS (membru supleant, Mexic)
dl Panayotis VOYATZIS (membru supleant, Grecia)

I. Introducere

1. Printr-o scrisoare din 27 octombrie 2021, Președintele Curții Constituționale a Republicii Moldova, dna Domnica Manole, i-a solicitat Comisiei de la Veneția o opinie *amicus curiae* cu referire la implicațiile constituționale ale ratificării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (în continuare, „Convenția de la Istanbul”).

2. Dna Janine M. Otlora Malassis, dna Herdis Kjerulf Thorgeirsdottir, dl Panayotis Voyatzis și dl Pieter van Dijk au acționat în calitate de raportori pentru această Opinie *amicus curiae*.

3. Opinia *amicus curiae* a fost elaborată pe baza comentariilor raportorilor. Ea a fost adoptată de către Comisia de la Veneția la cea de-a 129-a Sesiune plenară (Veneția și online, 10-11 decembrie 2021).

II. Cererea

4. Cererea de opinie *amicus curiae* s-a bazat pe o sesizare adresată Curții Constituționale a Republicii Moldova de doi deputați cu referire la constituționalitatea Legii nr. 144 din 14 octombrie 2021 cu privire la ratificarea Convenției de la Istanbul. Legea a fost promulgată de Președintele Republicii pe 20 octombrie 2021, a fost publicată în Monitorul Oficial și a intrat în vigoare pe 22 octombrie 2021. Autorii sesizării consideră că articolele 3 (c), 14, 28 și 42

din Convenția de la Istanbul¹ nu sunt conforme cu articolele 31, 35 și 48 din Constituție².

5. Pentru această opinie *amicus curiae*, Curtea Constituțională a Republicii Moldova i-a adresat Comisiei de la Veneția următoarele întrebări: *Care sunt implicațiile constituționale ale articolelor 3 (c), 14, 28 și 42 din Convenția de la Istanbul asupra dreptului părinților de a-și educa copiii conform propriilor lor convingeri religioase și asupra conceptului de familie?*

---

¹Articolul 3 – Definiții

În scopul prezentei Convenții:

c “gen” va însemna rolurile, comportamentele, activitățile și atributele construite social, pe care o societate dată le consideră adecvate pentru femei și bărbați;

Articolul 14 – Educație

1 Părțile vor face, acolo unde este cazul, demersurile necesare pentru a include material didactic pe probleme cum ar fi egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen ne-stereotipe, respectul reciproc, rezolvarea non-violentă a conflictelor în relațiile interpersonale, violența de gen împotriva femeilor și dreptul la integritate personală, adaptate capacității în evoluție a elevilor, în curriculumul formal și la toate nivelele de educație.

2 Părțile vor face demersurile necesare pentru a promova principiile la care s-a făcut referire în alineatul 1 în stabilimentele educaționale informale, precum și în stabilimentele sportive, culturale și recreative și în mass media

Articolul 28 – Raportarea de către profesioniști

Părțile vor lua măsurile necesare pentru a asigura faptul că regulile de confidențialitate impuse de legislația internă anumitor profesioniști nu constituie un obstacol, în condiții adecvate, în calea raportării lor către organizațiile sau autoritățile competente, dacă au motive rezonabile să creadă că a fost săvârșit un act grav de violență, acoperit de sfera de aplicare a prezentei Convenții, și că sunt de așteptat alte acte grave de violență.

Articolul 42 – Justificări inacceptabile pentru infracțiuni, inclusiv infracțiunile comise în numele așa-numitei „onoare”

1 Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că, în cadrul unei proceduri penale inițiate în urma comiterii oricăreia dintre actele de violență care intră sub incidența domeniului de aplicare a prezentei Convenții, cultura, obiceiul, religia, tradiția sau așa-numita „onoare” nu vor fi considerate ca o justificare a acestor acte. Aici sunt cuprinse, în special, afirmațiile că victima a încălcat normele sau obiceiurile culturale, religioase, sociale sau tradiționale ale comportamentului adecvat.

2 Părțile vor lua măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a se asigura că incitarea de către orice persoană a unui copil de a comite oricare dintre actele prevăzute la alineatul 1 nu va diminua răspunderea penală a persoanei respective pentru actele comise.

²Articolul 31 - Libertatea conștiinței

(1) Libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

(2) Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(3) În relațiile dintre cultele religioase sunt interzise orice manifestări de învrăjbire.

Articolul 35 - Dreptul la învățătură

(1) Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.

(2) Statul asigură, în condițiile legii, dreptul de a alege limba de educare și instruire a persoanelor.

(3) Studiarea limbii de stat se asigură în instituțiile de învățământ de toate gradele.

(4) Învățământul de stat este gratuit.

(5) Instituțiile de învățământ, inclusiv cele nestatate, se înființează și își desfășoară activitatea în condițiile legii.

(6) Instituțiile de învățământ superior beneficiază de dreptul la autonomie.

(7) Învățământul liceal, profesional și cel superior de stat este egal accesibil tuturor, pe bază de merit.

(8) Statul asigură, în condițiile legii, libertatea învățământului religios. Învățământul de stat este laic.

(9) Dreptul prioritar de a alege sfera de instruire a copiilor revine părinților.

Articolul 48 – Familia

(1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

(2) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor în drepturi și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(3) Condițiile de încheiere, de desfăcere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege.

(4) Copiii sunt obligați să aibă grijă de părinți și să le acorde ajutor.

6. Comisia de la Veneția ține să reamintească că a prezentat o analiză detaliată a Convenției de la Istanbul în *Avizul său pentru Armenia privind implicațiile constituționale ale ratificării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul)* CDL-AD(2019) 018, care este, de asemenea, pertinentă pentru prezenta *Opinie amicus curiae*.

7. În prezenta *Opinie amicus curiae*, Comisia de la Veneția s-a limitat la întrebările adresate de Curtea Constituțională a Republicii Moldova și a răspuns la acestea mai mult sub aspectul dreptului internațional al drepturilor omului. Ea a urmărit să armonizeze răspunsurile sale cu interpretarea dispozițiilor relevante din Constituția Republicii Moldova.

8. În acest sens, este important de subliniat că evaluarea compatibilității Convenției de la Istanbul cu Constituția Republicii Moldova este, conform articolului 135.1.a din Constituția Republicii Moldova și articolului 4.1.a din Legea nr. 317-XIII cu privire la Curtea Constituțională a Republicii Moldova, sarcina Curții Constituționale, odată sesizată. Astfel, îi va reveni, în cele din urmă, Curții Constituționale a Republicii Moldova să decidă dacă există incompatibilități între Convenția de la Istanbul și Constituția Republicii Moldova.

9. Constituția Republicii Moldova prevede, la articolul 7, că „*Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.*” Determinarea respectării dreptului internațional și tratatelor internaționale este ferm ancorată în articolul 8 din Constituție, iar articolul 4 din Constituție prevede că „*dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale*”.

10. Totuși, Comisia de la Veneția ar dori să reitereze că alegerea de a ratifica un tratat și de a fi astfel legat de obligațiile sale este un act suveran al statului.³ Nu există nicio obligație a statelor de a ratifica tratatele care decurg din dreptul internațional. Cu toate acestea, statele care au semnat un tratat sunt obligate să se „*abțină de la săvârșirea unor acte care ar lipsi un tratat de obiectul și scopul său*”.⁴ Decizia de a ratifica ori nu un tratat reflectă atât evaluarea juridică a instrumentului, cât și alte diverse interese (politice, ideologice, economice, sociale, culturale și altele). Este, de asemenea, un act suveran al statului de a alege

---

³ A se vedea articolele 12 și 14 din Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor și CDL-AD(2019)018, Armenia - Aviz referitor la implicațiile constituționale ale ratificării Convenției Consiliului Europei prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), paragrafele 5-6.

⁴ Articolul 18 din Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor.

tipul de relație pe care dorește să o stabilească între ordinea sa juridică internă și ordinea juridică internațională, adică ce statut va avea un tratat în ordinea juridică internă, odată ratificat.⁵

III. Context

11. Republica Moldova este un stat membru al Consiliului Europei și al Organizației Națiunilor Unite (ONU) și, în această calitate, are obligații în domeniul drepturilor omului atât la nivel regional, cât și la nivel mondial. În calitate de membru al Consiliului Europei, Republica Moldova a ratificat Convenția europeană a drepturilor omului și este supusă jurisdicției Curții Europene a Drepturilor Omului. Republica Moldova a ratificat Carta socială europeană revizuită, însă nu a autorizat Comitetului European al Drepturilor Sociale să se pronunțe asupra plângerilor colective împotriva ei. Republica Moldova este parte la Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante și la Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale. Politicile și practicile sale în materia drepturilor omului sunt, de asemenea, monitorizate de Comisarul pentru drepturile omului al Consiliului Europei, care identifică lacunele în materia protecției drepturilor omului, efectuează vizite în state, inițiază un dialog cu statele și pregătește rapoarte tematice și recomandări privind obligațiile în materia drepturilor omului.

12. În calitate de stat membru al Organizației Națiunilor Unite, Republica Moldova este supusă monitorizării din partea diverselor organe ale Organizației Națiunilor Unite responsabile de drepturile omului, inclusiv Consiliul Drepturilor Omului, evaluarea sa periodică universală și procedurile speciale tematice. Ca parte la unele tratate universale privind drepturile omului, politicile și practicile Republicii Moldova sunt monitorizate de organele Națiunilor Unite pentru implementarea tratatelor. Ea a acceptat procedura de depunere a plângerilor a patru organe. Republica Moldova a ratificat majoritatea tratatelor internaționale ale Organizației Națiunilor Unite privind drepturile omului, precum Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP); Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW) și Convenția cu privire la drepturile copilului, printre altele. Republica Moldova a acceptat procedurile de anchetă ale Convenției împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante și ale

---

⁵ CDL-AD(2019)018, Armenia – Aviz referitor la implicațiile constituționale ale ratificării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), paragrafele 5-6.

CEDAW, care permit organelor pentru implementarea tratatelor ale Organizației Națiunilor Unite să examineze alegații de încălcări grave sau sistematice ale drepturilor omului.

13. Republica Moldova a semnat Convenția de la Istanbul pe 6 februarie 2017, urmând un proces de aliniere a legislației naționale la prevederile acestui tratat. Cu o legislație privind violența domestică și aplicarea acesteia din ce în ce mai conforme cu standardele internaționale, Convenția de la Istanbul a fost adoptată de Parlamentul Republicii Moldova și ratificată pe 14 octombrie 2021.⁶ Procesul de ratificare nu a fost unanim (după cum a fost, de exemplu, cazul Turciei la ratificarea Convenției de la Istanbul pe 24 noiembrie 2011). Din 101 deputați în Parlament, 54 membri ai Partidului Acțiune și Solidaritate de la guvernare au votat în favoarea ratificării. Blocul electoral al comuniștilor și socialiștilor din Parlament (BECS) nu a participat la procedura de vot și a solicitat ca întrebarea să fie exclusă din ordinea de zi (după ce au eșuat să obțină un amendament care să prevadă că noțiunea de gen se limitează la genul biologic).⁷

14. De asemenea, ratificarea a fost condamnată de Biserica Ortodoxă din Republica Moldova,⁸ care ocupă o poziție puternică în stat. Peste 90% din populație se identifică ca membri ai acestei Biserici. În apelul său către Președinte, Parlament și Guvern, Biserica a exprimat opinia că textul Convenției de la Istanbul „neagă realitatea existenței unui bărbat și a unei femei”. De asemenea, ea a subliniat în declarația sa că Convenția de la Istanbul s-a dovedit a fi controversată și în alte state, văzută ca un cal troian care introduce un „al treilea sex” și „căsătoria gay”.

15. Atunci când Convenția de la Istanbul va deveni obligatorie pentru Republica Moldova⁹, acest stat se va alătura celor 34 (din 47) state membre ale Consiliului Europei care au ratificat acest instrument internațional juridic obligatoriu.¹⁰ Tratatul din 2011 a fost semnat de 45 de state și este recunoscut ca fiind principalul standard juridic și tratatul internațional cel mai cuprinzător în prevenirea și lupta contra violenței împotriva femeilor și fetelor. Convenția de la Istanbul cere incriminarea și sancționarea juridică a diferitor forme de violență împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, hărțuirea sexuală și violența

---

⁶ Procesul de ratificare nu a fost unanim ca în cazul Turciei, deoarece deputații Blocului comuniștilor și socialiștilor nu au participat la procedura de vot.

⁷ <https://interfax.com/newsroom/top-stories/72898/>

⁸ <https://orthochristian.com/142237.html>

⁹ Potrivit Biroului pentru tratate al Consiliului Europei, până în prezent, nu a fost primit niciun instrument de ratificare din partea Republicii Moldova în ceea ce privește Convenția de la Istanbul (situația la 25 noiembrie 2021).

¹⁰ Convenția a fost adoptată (deschisă spre semnare) la 11 mai 2011. Până în prezent, a fost ratificată de 34 de state membre ale Consiliului Europei.

psihologică. Ea stabilește un cadru cuprinzător de măsuri juridice și politice pentru a preveni această violență, a sprijini victimele și a pedepsi făptuitorii.

16. Convenția de la Istanbul recunoaște natura structurală a violenței împotriva femeilor. Expresia „*violență împotriva femeilor bazată pe gen*” se referă la orice violență îndreptată împotriva unei femei din motiv că este o femeie sau care afectează femeile în mod disproporționat. Această definiție se bazează pe recunoașterea, enunțată în preambulul Convenției de la Istanbul, a faptului că violența împotriva femeilor este o manifestare a relațiilor istoric inegale de putere dintre femei și bărbați, care au condus la dominarea și discriminarea femeilor de către bărbați și că această violență este unul din mecanismele sociale cruciale prin care femeile sunt menținute într-o poziție de subordonare față de bărbați.

17. Violența împotriva femeilor, inclusiv violența domestică, este una din formele cele mai grave de încălcare a drepturilor omului bazate pe gen în Europa, care pare a fi încă învăluită în tăcere.¹¹ Majoritatea victimelor violenței domestice sunt femei.¹² Datele statistice din Republica Moldova confirmă, de exemplu, că violența domestică este exercitată, în principal, împotriva femeilor. În 2020, Centrul de Drept al Femeilor/ Coaliția Națională „Viața fără Violență în Familie” a declarat că 73% din femeile din Republica Moldova au suportat o formă de violență din partea partenerului lor intim.¹³ Făptuitorii erau 2289 bărbați și 181 femei. (Sursa: Inspectoratul General al Poliției).¹⁴ Aceste organisme au susținut că statul trebuie să întreprindă măsuri urgente pentru ratificarea Convenției de la Istanbul și să alinieze legislația sa la standardele internaționale.

18. Convenția de la Istanbul nu a fost bine primită în multe state din Europa de Est și Centrală. Cu toate acestea, Albania, Bosnia și Herțegovina, Croația, Muntenegru, Macedonia de Nord, Polonia, România, Serbia și Slovenia au semnat și ratificat Convenția de la Istanbul și au fost deja întreprinși pași pentru a pune în aplicare noi soluții în sistemele juridice ale statelor lor. Cu excepția Croației, toate au făcut sau fac acum obiectul unei evaluări de către Grupul de experți privind acțiunea împotriva violenței și a violenței domestice (GREVIO), care este organul de experți independenți responsabil de monitorizarea implementării Convenției de la Istanbul de către Părți. Polonia, de exemplu, a explicat în comentariile sale finale, după evaluarea GREVIO, măsurile pe care le-a întreprins și planurile sale viitoare pentru a pune în aplicare constatările GRIEVO. Azerbaidjanul și Rusia nu au semnat deloc Convenția de la Istanbul. Ungaria a semnat documentul încă în 2014, dar a votat contra ratificării în mai 2020, iar Turcia s-a retras din Convenția de la Istanbul la 1 iulie 2021. Șase membri ai Uniunii Europene

---

¹¹ Raportul explicativ, Convenția de la Istanbul.

¹² Cf. articolul 2 din Convenția de la Istanbul – câmpul de aplicare al Convenției, raport explicativ.

¹³ <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25569&LangID=F>

¹⁴ <https://rm.coe.int/md-2021-2692-coe-myths-and-facts-eng/1680a33d50> doar în engleză.

(Bulgaria, Ungaria, Republica Cehă, Letonia, Lituania și Slovacia) nu au ratificat Convenția de la Istanbul.

19. Într-un comunicat de presă din noiembrie 2018, Consiliul Europei a declarat că *„În pofida obiectivelor sale clar enunțate, unele grupuri religioase și ultraconservatoare au răspândit relatări false despre Convenția de la Istanbul”*. Comunicatul de presă a declarat că Convenția de la Istanbul nu urmărea să impună un anumit mod de viață sau să interfereze cu organizarea personală a vieții private; din contra, ea urmărea doar să prevină violența împotriva femeilor și violența domestică. Comunicatul de presă menționa că *„Convenția cu siguranță nu urmărește să pună capăt diferențelor sexuale între femei și bărbați. Nicăieri Convenția nu implică faptul că femeile și bărbații sunt sau ar trebui să fie „aceiași””* și că *„Convenția nu urmărește să reglementeze viața familială și/sau structurile familiale: ea nu conține definiția de „familie” și nu promovează un tip anume de cadru familial.*¹⁵

20. Consiliul Europei a susținut statele membre în procesul ratificării Convenției de la Istanbul prin programe de sensibilizare, implementat în cazul Republicii Moldova în cadrul Planului de acțiuni al Consiliului Europei pentru Republica Moldova 2017-2020 și finanțat din fonduri la nivelul Planului de acțiuni.

21. Republica Moldova a întreprins în mod corespunzător reforme legislative pentru a lupta împotriva violenței față de femei.¹⁶ Legea nr. 196/2016 a introdus ordinele de restricție de urgență prin modificarea Legii nr. 45-XVI din 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, iar Legea nr. 71/2016 interzice utilizarea unui limbaj sexist prin modificarea Legii Presei, Legii cu privire la publicitate și Codului audiovizualului. De asemenea, Republica Moldova a depus eforturi pentru a îmbunătăți cadrul său instituțional și de politici, care urmărește accelerarea eliminării discriminării față de femei prin intermediul Strategiei naționale de prevenire și combatere a violenței față de femei și a violenței în familie (2018-2023) și Planului de acțiuni privind implementarea acesteia (2018-2020). Comitetul pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (CEDAW) a notat, totuși, cu îngrijorare, în observațiile sale finale din 2020 asupra raportului periodic al Republicii Moldova, prevalența ridicată a violenței bazată pe gen împotriva femeilor din țară, inclusiv violența domestică și violența economică și psihosocială, subliniind, în special,

---

¹⁵https://www.coe.int/fr/web/democracy/newsroom/-/asset_publisher/XpxicDtFK3Js/content/ending%02misconceptions-about-the-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic%02violence/16695?inheritRedirect=false

¹⁶ Măsurile speciale care sunt necesare pentru a preveni și a proteja femeile împotriva violenței bazate pe gen nu sunt considerate ca o discriminare în sensul prezentei convenții, cf. articolul 4.

aplicarea limitată a cadrului legislativ pentru a combate violența bazată pe gen din motivul alocării insuficiente de resurse.¹⁷

IV. Analiza

A. Articolul 3 c) din Convenția de la Istanbul – Gen

22. Articolul 3 c) din Convenția oferă următoarea definiție a „genului”: „genul” înseamnă rolurile, comportamentele, activitățile și atributele construite social, pe care o societate dată le consideră adecvate pentru femei și bărbați;

23. Raportul explicativ la Convenție conține următoarea explicație:

„43. Întrucât Convenția plasează obligația de a preveni și combate violența împotriva femeilor în cadrul mai larg al realizării egalității între femei și bărbați, redactorii au considerat important să definească noțiunea de „gen”. În contextul prezentei convenții, termenul de „gen”, bazat pe cele două sexe, masculin și feminin, explică că există, de asemenea, roluri, comportamente, activități și atribute construite social, considerate ca fiind adecvate pentru femei și bărbați de o societate anume. Cercetarea a arătat că unele roluri sau stereotipuri reproduc practici nedorite și dăunătoare și contribuie la prezentarea violenței împotriva femeilor ca acceptabilă. Pentru a depăși aceste roluri atribuite femeilor și bărbaților, articolul 12 (1) definește eradicarea prejudecăților, a obiceiurilor, a tradițiilor și a altor practici, care sunt bazate pe ideea de inferioritate a femeii sau pe un rol stereotipat al genurilor, ca o obligație generală de a preveni violența împotriva femeilor. În alte secțiuni, Convenția cheamă la o înțelegere a violenței împotriva femeilor și violenței domestice, ținând cont în mod corespunzător de diferențele între femei și bărbați, pentru a orienta în acest sens toate măsurile de protecție și de sprijinire a victimelor. Aceasta înseamnă că aceste forme de violență trebuie tratate în contextul inegalității care prevalează între femei și bărbați, stereotipurilor existente, rolurilor asociate genurilor și discriminării față de femei, pentru a răspunde adecvat la complexitatea fenomenului. În virtutea acestei definiții, termenul de „gen” nu este conceput pentru a înlocui termenii de „femei” și „bărbați” utilizați în Convenție.”

24. Este important de notat că Convenția de la Istanbul nu le cere statelor Părți să ia măsuri pentru a recunoaște aceste categorii diferite de persoane sau să le acorde un statut juridic special. Ea doar confirmă că genul figurează – în același mod ca și sexul, rasa, culoarea, limba, religia, opiniile politice sau altele, originea națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea, orientarea sexuală, vârsta, starea de sănătate, dizabilitatea, starea civilă, statutul

---

¹⁷ Observații finale asupra celui de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova; proiect pregătit de Comitet CEDAW/C/MDA/CO/6].

de migrant sau de refugiat sau orice alt statut – printre motivele interzise de discriminare. Aceasta înseamnă că unei persoane nu i se poate refuza protecția împotriva violenței sau statutul de victimă, precum și drepturile care decurg din acest statut din cauza genului său.¹⁸

25. Convenția de la Istanbul nu urmărește nici „să elimine diferențele” între bărbați și femei, nici să sugereze că bărbații și femeile sunt, sau ar trebui să fie „aceiași”. După cum s-a indicat în Avizul Comisiei de la Veneția pentru Armenia cu referire la Convenția de la Istanbul, „Prin definirea noțiunii de „gen” la articolul 3 c), Convenția de la Istanbul recunoaște că violența împotriva femeilor nu provine doar din diferențele biologice dintre femei și bărbați (genul), ci mai ales din „rolurile, comportamentele, activitățile și atributele construite social, pe care o societate dată le consideră adecvate pentru femei și bărbați”. Aceste roluri stereotipate al genurilor contribuie la atribuirea femeii a unui statut social inferior și pot face să pară acceptabile, atât în sfera publică, cât și privată, practicile dăunătoare și violența împotriva femeilor”.¹⁹ În această privință, Convenția de la Istanbul reflectă articolul 16 din Constituție privind egalitatea.

26. Comitetul instituit prin Convenția Națiunilor Unite asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, Convenție la care Republica Moldova este parte din 1993, a declarat în Recomandarea sa nr. 19 din 1992 (actualizată prin Recomandarea nr. 35 din 2017)²⁰ că violența bazată pe gen este o formă de discriminare care împiedică grav capacitatea femeilor de a se bucura de drepturi și libertăți pe bază de egalitate cu bărbații.²¹ Și Adunarea Generală a Națiunilor Unite, în Declarația sa privind eliminarea violenței împotriva femeilor din 1993, definește la articolul 1 că „termenul „violență împotriva femeilor” înseamnă orice acte de violență bazat pe gen care cauzează, sau poate cauza femeilor un prejudiciu sau suferințe fizice, sexuale sau psihologice, inclusiv amenințarea cu astfel de acte, constrângerea sau privarea arbitrară de libertate, fie că este în viața publică sau în viața privată.”²²

---

¹⁸ A se vedea Consiliul Europei, comunicat de presă, „Întrebări și răspunsuri privind Convenția de la Istanbul. A se vedea, de asemenea ; Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (în continuare, Comisia), CDL-AD(2019)018, Armenia – Aviz referitor la implicațiile constituționale ale ratificării Convenției Consiliului Europei pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), 11-12 octombrie 2019, paragraful 65.

¹⁹ Aviz pentru Armenia cu privire la implicațiile constituționale ale ratificării Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), CDL-AD(2019) 018, paragraful 23.

²⁰

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/GC/35&Lang%20=en

²¹ CEDAW, Recomandarea generală nr. 19 (1992), paragraful 1.

²² Declarația privind eliminarea violenței împotriva femeilor din 1993, paragraful 1.

27. Activitatea diverselor mecanisme internaționale pentru drepturile omului, precum și evoluțiile la nivel național, regional și internațional, au stabilit cu fermitate noțiunea de egalitate de gen. Acest lucru merge mână de mână cu eliminarea discriminării bazate pe atitudini tradiționale prin care femeile sunt considerate ca subordonate bărbaților, ceea ce poate ulterior perpetua practici răspândite care implică violența și constrângerea.

28. Egalitatea și nediscriminarea sunt codificate în articolul 16 din Constituția Republicii Moldova, în același mod ca și în articolul 14 din CEDO și în articolul 1 din Protocolul nr. 12 la CEDO.

29. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare, „CtEDO”) a declarat în repetate rânduri că o diferență de tratament între bărbați și femei nu poate fi justificată prin repartitia tradițională a rolurilor între genuri în cadrul societății. Într-o hotărâre a Marii Camere din 2012, CtEDO a menționat următoarele:

„...Promovarea egalității între femei și bărbați este astăzi un obiectiv major în statele membre ale Consiliului Europei și trebuie invocate motive foarte serioase pentru ca o astfel de diferență de tratament să poată fi considerată ca fiind compatibilă cu Convenția... În particular, referirile la tradiții, presupuneri generale sau atitudini sociale predominante într-un anumit stat nu constituie o justificare suficientă pentru o diferență de tratament pe criteriu de gen.”²³

30. În plus, CtEDO a atenționat asupra faptului că stereotipurile de gen din partea autorităților constituiau un obstacol serios în realizarea unei egalități reale între genuri, unul din principalele obiective ale statelor membre ale Consiliului Europei.²⁴

31. Articolul 5(a) din CEDAW impune statele Părți să întreprindă „toate măsurile cuvenite” pentru „modificarea schemelor și modelelor de comportament social și cultural al bărbatului și al femeii pentru a se ajunge la eliminarea prejudecăților și a practicilor cutumiare, sau de altă natură, care sunt bazate pe ideea de inferioritate sau superioritate a unui sex sau pe imaginea șablon privind rolul bărbatului sau al femeii;” Articolul 2(f) consolidează articolul 5, solicitând statelor Părți să întreprindă „toate măsurile corespunzătoare, inclusiv prin dispozițiile legislative pentru modificarea sau abrogarea oricărei legi, dispoziții, cutume sau practici care constituie o discriminare față de femei”.

32. În acest context, se poate sublinia că Curtea Europeană a Drepturilor Omului a exprimat că diferitele tipuri de familie și aspectele legate de aceasta - cum ar fi

---

²³ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Konstantin Markin v. Rusia, hotărârea Marii Camere din 22 martie 2012, paragraful 127.

²⁴ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Jurčić v. Croația, 4 februarie 2021.

definiția căsătoriei și a adopției - rămân supuse legilor naționale ale statelor Contractante.²⁵ În consecință, dacă Republica Moldova stabilește că căsătoria este între un bărbat și o femeie, și că elementul fondator al familiei exclude cuplurile de același gen de la căsătorie²⁶, Convenția de la Istanbul nu poate fi considerată ca prevăzând un tip de familie diferit de cel stabilit conform legislației naționale a Republicii Moldova. Se poate concluziona că articolul 3 c) din Convenția de la Istanbul nu contravine conceptului de „familie” așa cum este definit și protejat de articolul 48 din Constituție. Conceptul de „gen”, așa cum este definit și aplicat în Convenția de la Istanbul este compatibil cu, și chiar poate contribui la, protejarea drepturilor și libertăților enunțate în Constituție, precum și cu valorile încorporate în noțiunea de „familie” ca „*element natural și fundamental al societății din Republica Moldova*”. În acest context, trebuie subliniat că Convenția de la Istanbul nu reglementează viața familială ca atare și, în special, nu impune recunoașterea parteneriatelor între persoanele de același gen. Ea doar recunoaște căsătoriile forțate ca o formă de violență și le încriminează.

B. Articolul 14 din Convenția de la Istanbul – Educația

33. Articolul 14 din Convenția de la Istanbul conține prevederi cu privire la chestiunile care trebuie acoperite în programele de învățământ oficiale la diferite niveluri de învățământ. Problemele menționate în mod expres sunt: egalitatea între femei și bărbați, rolurile ne-stereotipe a genurilor, respectul reciproc, soluționarea fără violență a conflictelor în relațiile interpersonale, violența bazată pe gen față de femei și dreptul la integritate personală. Aceleași teme (și principiile care stau la baza lor) trebuie promovate în instituțiile educaționale informale, precum și în instituțiile sportive, culturale și recreative și în mass media.

34. Raportul explicativ conține următoarea explicație:

„95. La alineatul 1, acest articol subliniază necesitatea de a elabora, atunci când Părțile consideră necesar, materiale didactice pentru toate nivelurile de învățământ (învățământ primar, secundar și terțiar) care să promoveze astfel de valori și să prezinte elevilor diferitele forme de violență acoperite de câmpul de aplicare al acestei Convenții. În cazul în care Părțile consideră că un material didactic este adecvat, acesta trebuie să fie adaptat la capacitatea intelectuală și la vârsta elevilor, fapt care ar presupune, de exemplu, ca materialul didactic destinat învățământului primar să fie adaptat la capacitatea intelectuală a

---

²⁵ Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Chapin și Charpentier v. Franța, cererea nr. 40183/07, 9 iunie 2016, paragraful 36.

²⁶ Alianța internațională a lesbiinelor și homosexualilor. Homofobia sponsorizată de stat: Privire de ansamblu actualizată asupra legislației mondiale (2020). P.329. Disponibil în limba engleză: https://ilga.org/downloads/ILGA_World_State_Sponsored_Homophobia_report_global_legislation_overview_update_December_2020.pdf

elevilor din școala primară. Materialul didactic presupune orice tip de material elaborat și aprobat în mod formal care face parte din programul școlar și la care, dacă este cazul, au acces toți profesorii dintr-o școală anumită și trebuie să le utilizeze în clasă sau sunt încurajați să o facă. După cum indică cuvintele „dacă este cazul”, redactorii nu au dorit să impună Părților un model specific. Mai degrabă, această dispoziție le lasă părților să decidă tipul de învățământ și grupa de vârstă a elevilor pentru care consideră acest material didactic ca fiind adecvat. Redactorii au decis, prin această formulare, să lase o maximă flexibilitate în implementarea acestei prevederi, ținând cont și de diferitele posibilități existente printre Părți pentru a alege materialele didactice. Unele state, de exemplu, stabilesc scopurile de predare în curriculumul lor oficial, lăsând instituțiilor să decidă cu privire la propriile lor metode de lucru și materialele didactice de utilizat pentru atingerea acestor scopuri. Termenul „curriculum oficial” se referă la programul planificat de obiective, conținutul său, experiențele de învățare, resursele și evaluarea propusă după caz de o instituție. El nu se referă la lecții ocazionale care pot fi oferite în funcție de politica specială a instituției.”

35. Unicele prevederi ale articolului 35 din Constituție care reglementează învățământul, care par a fi relevante în această privință sunt alineatul 6, care se referă la autonomia instituțiilor de învățământ superior și alineatul 8 care se referă la libertatea învățământului religios. Totuși, chestiunile și principiile menționate la articolul 14 din Convenția de la Istanbul sunt toate chestiuni sau principii care reprezintă elemente esențiale ale unei ordini juridice naționale bazate pe valori umane fundamentale și protecția drepturilor omului. Aceste principii și valori fundamentale trebuie respectate de autorități, dar și de persoane și grupuri, religioase sau nu. Faptul că nu există loc în Europa pentru convingerile și credințele care justifică violența împotriva femeilor este o valoare fundamentală care trebuie prezumată a fi, de asemenea, un fundament al Constituției Republicii Moldova.

36. Prin urmare, poate fi presupus că redactorii Constituției nu aveau intenția să impună restricții autorităților responsabile pentru a garanta un sistem de învățământ care să favorizeze conștientizarea și respectarea acestor valori fundamentale. Mai mult, prevederile relevante ale articolului 35 din Constituție trebuie citite în coroborare cu articolul 54 alin. (2) din Constituție și interpretate în armonie cu acesta, care permite restricționarea anumitor drepturi și libertăți în măsura în care este necesară pentru protecția drepturilor, libertăților și demnității altor persoane. Mai mult, Republica Moldova are deja obligația internațională să protejeze, între altele, femeile și fetele împotriva violenței și să protejeze integritatea lor fizică și psihologică, *inter alia*, în baza articolelor 3 și 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și articolelor 7 și 17 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

37.GREVIO, organul de experți independenți responsabil de monitorizarea implementării Convenției de la Istanbul de către părți, recunoaște că articolul 14 din Convenția de la Istanbul lasă la discreția părților la Convenție să decidă grupurile de vârstă și tipul de școlarizare la care să propună material didactic relevant. Totuși, atunci când acest material este elaborat, el trebuie aprobat în mod oficial și să facă parte din curriculumul oficial. O sensibilizare și o abordare integrată a principiului egalității de gen în sistemul de învățământ trebuie implementate.²⁷

38.GREVIO a încurajat autoritățile să le ofere studenților cunoștințe și abilități privind subiectele stabilite la articolul 14 din Convenția de la Istanbul, inclusiv prin educație sexuală adecvată. Astfel de eforturi trebuie să se bazeze pe măsuri care să vizeze formarea profesioniștilor din domeniul educației și să urmeze o abordare integrată a problemei egalității între femei și bărbați în educație. În acest scop, autoritățile ar putea să se ghideze de Recomandarea CM/Rec(2007)13 a Comitetului de Miniștri către statele membre ale Consiliului Europei abordarea integrată a egalității între femei și bărbați în educație.²⁸

39.Cerințele de mai sus au fost contestate ca încălcând drepturile părinților de a-și educa copiii în baza propriilor convingeri și religie. Așa cum prevede articolul 2, teza a doua din Protocolul nr. 1 la CEDO:

„... Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice.”

40.Articolul 2 din Protocolul nr. 1 la CEDO se aplică tuturor domeniilor și nu doar instruirii religioase. Astfel, educația sexuală și etica intră în câmpul de aplicare a articolului 2 din Protocolul nr. 1.²⁹ Dreptul părinților la respectarea convingerilor lor religioase și filozofice este grefat dreptului fundamental la educație. În consecință, părinții nu pot refuza dreptul la educație al copilului în baza convingerilor lor.³⁰

41.Republica Moldova este parte la Convenția cu privire la drepturile copilului (CDC), care proclamă că copilul are dreptul la îngrijire și asistență speciale. Așa cum este stabilit în Preambulul CDC *„copilul trebuie să fie pe deplin pregătit să trăiască independent în societate și să fie educat în spiritul idealurilor proclamate în Carta Națiunilor Unite și, în special, în spiritul păcii, demnității, libertății, toleranței, egalității și solidarității”*. Articolul 3 din CDC stabilește că în toate

---

²⁷ <https://rm.coe.int/grevio-inf-2019-16/168098c61a>

²⁸ Ibid.

²⁹ Cf., CtEDO, Jimenez Alonso și Jimenez Merino v. Spania, 25 mai 2000; CtEDO, Dojan și alții v. Germania (dec.), 13 septembrie 2011; CtEDO, Appel-Irrgang și alții v. Germania, 6 octombrie 2009.

³⁰ Konrad și alții v. Germania (dec), 11 septembrie 2006.

acțiunile care privesc copiii, întreprinse de instituțiile de asistență socială publice sau private, de instanțele judecătorești, autoritățile administrative sau de organele legislative, interesele copilului vor prevala. Articolul 18 din Convenție prevede că pentru părinții sau, după caz, reprezentanții săi legali care sunt responsabilii principali de creșterea și dezvoltarea copilului – interesul superior al copilului trebuie să fie preocuparea lor esențială.

42. Copii au dreptul la libertate de exprimare, care include libertatea de a căuta, de a primi și de a difuza informații și idei de orice natură, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită sau artistică ori prin orice alte mijloace, la alegerea copilului (articolul 13 din CDC). statele părți vor respecta dreptul copilului la libertatea de gândire, conștiință și religie (cf. articolul 14 din CDC) și statele părți trebuie să respecte drepturile și obligațiile părinților sau, după caz, ale reprezentanților legali ai copilului de a-l îndruma în exercitarea drepturilor sale de o manieră care să corespundă capacităților în formare ale acestuia. Așa cum este stabilit în Raportul explicativ „*Atitudinile, convingerile și modelele de comportament se formează foarte devreme în viață. Promovarea egalității de gen, a respectului reciproc în relațiile interpersonale și a non-violenței trebuie să înceapă cât mai devreme și este, în primul rând, o responsabilitate a părinților. Instituțiile de învățământ, totuși, au un rol important de jucat în promovarea acestor valori*”.

43. Mai mult, Comisia de la Veneția a declarat că articolul 14 din Convenția de la Istanbul nu interferează cu dreptul părinților de a-și educa copiii potrivit propriilor lor convingeri religioase, deoarece nu intră în câmpul de aplicare al tratatului.³¹

44. În mod similar, Comisia de la Veneția a afirmat cu multe ocazii că părinții au dreptul de a-și educa copiii potrivit convingerilor religioase proprii, de exemplu, în recomandările pentru Muntenegru³², Uzbekistan³³, Azerbaidjan³⁴ și Ucraina³⁵.

45. Articolul 14 din Convenția de la Istanbul cere statelor părți doar să includă material didactic pe probleme cum ar fi egalitatea între femei și bărbați, rolurile ne-stereotipate a bărbaților și femeilor și rezolvarea non-violentă a conflictelor în relațiile interpersonale, bazându-se pe faptul că stereotipurile de gen și modelele

---

³¹ CDL-AD(2019)018. Armenia - Opinion on the constitutional implications of the ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention).

³² CDL-AD(2019)010, Montenegro - Opinion on the draft Law on Freedom of Religion or Beliefs and legal status of religious communities, paragraph 45

³³ CDL-AD(2020)002, Uzbekistan - Joint opinion of the Venice Commission and OSCE/ODIHR on the draft Law "On freedom of conscience and religious organisations" paragraph 54

³⁴ CDL-AD(2012)022, Joint Opinion on the Law on Freedom of Religious Belief of the Republic of Azerbaijan by the Venice Commission and the OSCE/ODIHR, paragraphs 59-60.

³⁵ CDL-AD(2006)030. Ukraine - Opinion on the Draft Law on the insertion of amendments on Freedom of Conscience and Religious Organisations in Ukraine, paragraph 27

de comportament în privința femeilor se formează foarte devreme în viață³⁶, fapt ce este conform cu articolul 16 din Constituție, care interzice discriminarea pe bază de sex.

46. Prin urmare, articolul 14 din Convenția de la Istanbul nu încalcă dreptul părinților de a decide cu privire la educația pe care trebuie să o primească copiii lor, întrucât lasă statelor o marjă de manevră suficientă pentru a respecta acest drept atunci când decid modalitatea de implementare a articolului 14.

47. În consecință, articolul 14 din Convenția de la Istanbul nu trebuie considerat că încalcând articolul 35 din Constituție. În acest context, poate fi, de asemenea, important de subliniat faptul că însuși articolul 35 conține aspecte obligatorii ale educației: învățământul general obligatoriu; studierea limbii oficiale; accesibilitatea pentru toți a învățământului secundar, profesional și superior; și caracterul laic al învățământului public.

C. Articolul 28 din Convenția de la Istanbul – Raportarea de către profesioniști

48. Articolul 28 din Convenția de la Istanbul cere ca statul să întreprindă măsurile necesare pentru a garanta că regulile de confidențialitate impuse de legislația internă anumitor profesioniști să nu constituie un obstacol în semnalarea actelor grave de violență.

49. Raportul explicativ indică următoarele:

„146. În baza acestui articol, Părțile la Convenție trebuie să asigure că profesioniștii care sunt legați de regulile secretului profesional (cum ar fi doctorii și psihiatrui) să aibă posibilitatea să raporteze organizațiilor sau autorităților competente, dacă au motive rezonabile să creadă că un act grav de violență care intră în câmpul de aplicare a acestei Convenții a fost săvârșit și că pot fi așteptate noi acte grave de violență de acest gen. Aceste exigențe cumulative sunt necesare pentru orice raportare și acoperă, de exemplu, cazurile tipice de violență domestică unde victima a fost deja supusă actelor grave de violență și unde acte de violență noi pot fi așteptate.

147. Este important de menționat că această prevedere nu le impune profesioniștilor obligația de raportare. Ea doar le oferă posibilitatea de a face acest lucru fără niciun risc de încălcare a confidențialității. În timp ce regulile de confidențialitate pot fi impuse de legislație, problemele de confidențialitate și încălcarea acestora pot fi, de asemenea, reglementate de coduri de deontologie sau standarde profesionale aplicabile diferitor grupuri profesionale. Această prevedere urmărește să se asigure că nicio formă de regulă de confidențialitate

---

³⁶ CDL-AD(2019)018, Armenia - Opinion on the constitutional implications of the ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention), paragraph 82.

să nu facă obstacol la raportarea actelor grave de violență. Scopul acestei prevederi este mai degrabă de a proteja viața și integritatea fizică a victimelor, decât inițierea unei urmăriri penale. Prin urmare, este important de a permite profesioniștilor care, după o evaluare atentă, doresc să protejeze victimele violenței, să poată să o facă.

148. Termenul „în condiții adecvate” înseamnă că Părțile pot determina situațiile sau cazurile cărora li se aplică această dispoziție. De exemplu, Părțile pot condiționa obligația cuprinsă la articolul 28 de consimțământul prealabil al victimei, cu excepția unor cazuri specifice, cum ar fi cazul în care victima este minoră sau nu se poate proteja din cauza dizabilităților fizice sau psihice. Mai mult, fiecare Parte este responsabilă pentru determinarea categoriilor de profesioniști cărora li se aplică această prevedere. Termenul „anumiți profesioniști” este destinat să includă numeroși profesioniști ale căror funcții implică contactul cu femei, bărbați și copii care pot fi victime uneia din formele de violență acoperite de câmpul de aplicare al acestei Convenții. Mai mult, în conformitate cu articolul 6 din CEDO, acest articol nu afectează drepturile persoanelor acuzate de fapte cărora li se aplică această Convenție în cadrul procedurilor civile sau penale.”

50. Una dintre principalele temeri exprimate în dezbaterile publice cu privire la Convenția de la Istanbul este că profesioniștii ar putea fi constrânși de această Convenție să încalce regula de confidențialitate și să le raporteze autorităților cazurile de violență. În acest sens, Comisia de la Veneția a subliniat în Avizul său pentru Armenia privind Convenția de la Istanbul că: „Primul scop al articolului 28 din Convenția de la Istanbul este de a incita statele nu să excludă secretul profesional, ci de a permite unor profesioniști, în primul rând din sectorul sănătății, să raporteze bănuielile lor privind acte grave de violență împotriva femeilor sau violență domestică, fără a risca să fie sancționați pentru încălcarea confidențialității. [...] Prin urmare, Convenția de la Istanbul nu le cere statelor părți să legisneze într-un mod care ar putea fi considerat incompatibil cu dispozițiile constituționale privind confidențialitatea comunicării” (paragraful 87).

51. În majoritatea statelor membre UE, există deja obligații de raportare pentru profesioniștii care sunt în contact cu copiii³⁷ (a se vedea Directiva UE privind

---

³⁷ În 15 state membre (Bulgaria, Croația, Danemarca, Estonia, Franța, Ungaria, Irlanda, Lituania, Luxemburg, Polonia, România, Slovenia, Spania, Suedia și Regatul Unit) există obligații de raportare pentru toți profesioniștii.

În 10 state membre (Austria, Belgia, Cipru, Republica Cehă, Grecia, Finlanda, Italia, Letonia, Portugalia și Slovacia), Letonia, Portugalia și Slovacia), obligațiile existente se adresează doar anumitor grupuri profesionale, cum ar fi asistenții sociali sau profesorii. În Germania, Malta și Țările de Jos, în martie 2014 nu existau obligații de raportare. Cu toate acestea, în Malta, noul proiect de lege privind protecția copilului (îngrijire în afara casei), introduce obligația de raportare obligatorie pentru toți profesioniștii și voluntarii. În multe state membre, anonimatul profesioniștilor care raportează nu este întotdeauna garantat, ca în Danemarca, Grecia și Lituania, de exemplu. Această lipsă de anonimare poate descuraja uneori profesioniștii să raporteze un caz a unei victime presupuse.

abuzul asupra copiilor).³⁸ Totuși, aceasta nu acoperă obligația profesioniștilor vizați să raporteze toate formele de violență împotriva femeilor/violența domestică, deoarece se limitează la suspiciuni de abuz sexual asupra copiilor.

52. Se pare că principiul confidențialității profesionale poate intra în conflict, pe de o parte, cu integritatea și libera conștiință a profesionistului în cauză și, pe de altă parte, cu protecția femeilor sau fetelor vizate. Acceptarea obligației convenționale de a face posibilă raportarea profesională „în condiții adecvate”, care poate include și condiția consimțământului prealabil al presupusei sau potențialei victime, nu trebuie privită ca o încălcare a libertății de conștiință protejată de articolul 31 alin. (1) din Constituție. Această dispoziție califică exercitarea libertății de conștiință prin indicarea că exercitarea acesteia trebuie să se facă în spirit de toleranță și respect reciproc. Poate fi clar că acest spirit trebuie să joace în primul rând în favoarea victimei sau a potențialei victime, decât a autorului sau potențialului autor al unui act de violență.

53. Mai mult, articolul 24 alin. (1) din Constituție obligă statul să garanteze fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică. Această prevedere trebuie luată în considerare la interpretarea și delimitarea articolului 28 din Convenția de la Istanbul. Acest fapt poate conduce la armonizarea interpretării și aplicării celor două prevederi, așa încât să se atenueze orice posibil conflict.

D. Articolul 42 din Convenția de la Istanbul – Justificări inacceptabile pentru infracțiuni, inclusiv infracțiunile comise în așa-numitele „onoare”

54. Articolul 42 din Convenția de la Istanbul conține obligația de a asigura că, în procedurile penale care privesc violența împotriva femeilor și violența domestică, cultura, obiceiul, religia, tradiția sau așa-numita „onoare” să nu fie considerate ca o justificare a acestor acte.

55. Raportul explicativ stabilește următoarele:

„216. Redactorii au consacrat în această Convenție un principiu general important: nicio persoană care se află sub jurisdicția instanțelor uneia dintre Părțile la această Convenție nu va putea invoca în mod valabil ceea ce consideră că este un element al culturii sale, religiei sale sau orice alt motiv personal pentru a justifica săvârșirea a ceea ce este de fapt un element al unei infracțiuni, i.e. violența împotriva femeilor. Pentru a aborda infracțiunile comise în numele așa-numitei „onoare”, redactorii au vrut să se asigure că infracțiunile comise pentru a pedepsi o victimă pentru comportamentul său să nu fie justificate. În consecință,

---

³⁸ Directiva 2011/93/EU Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI.

acest articol stabilește obligația părților, la alineatul 1, de a asigura că cultura, obiceiul, religia, tradiția sau așa-numita „onoare” să nu fie considerate ca justificând vreun act de violență care intră în câmpul de aplicare al acestei Convenție. Acest fapt înseamnă că Părților li se cere să asigure că legislația penală și legislația procesuală penală să nu permită în calitate de justificare pretențiile acuzatului care justifică faptele sale ca fiind săvârșite pentru a preveni sau pedepsi încălcarea suspectată, percepută sau efectivă de către victimă a valorilor sau obiceiurilor culturale, religioase, sociale sau tradiționale de comportament adecvat.

217. Mai mult, această prevedere le cere Părților să asigure că convingerile și credințele personale ale actorilor judiciari nu vor conduce la interpretări ale legii care să echivaleze cu o justificare bazată pe unul din motivele menționate mai sus. Astfel, alineatul 1 consolidează, în domeniul particular al dreptului penal, obligația cuprinsă la articolul 12 alin. (5) din Convenție.”

56. O formă de violență bazată pe gen, așa-numitele crime de onoare, fac parte de multă vreme din peisajul dreptului penal al statelor membre ale Consiliului Europei. Există exemple în diferite țări unde judecătorii au pronunțat sentințe blânde, deoarece făptuitorul a pretins că a acționat din respect pentru cultura, tradiția, religia sau obiceiul său pentru a-și restabili așa-numita „onoare”.³⁹ În evaluarea sa orizontală pe termen mediu, GREVIO a explicat această situație în rapoartele sale de evaluare de referință în privința Italiei și a Portugaliei: „...instanțele continuă să invoce motivele făptuitorului, cum ar fi „sentimentele rănite” sau „gelozia” pentru a minimiza violența și a justifica o pedeapsă redusă...” și, în rapoartele sale de evaluare de referință în privința Italiei și a Turciei, pentru a răspunde acestor provocări, a cerut „demontarea conceptului potrivit căruia onoarea și prestigiul unui bărbat sau ale unei familii sunt asociate în mod intrinsec cu conduita sau presupusa conduită a femeilor legate de acestea, precum și formarea profesioniștilor din justiție și monitorizarea practicilor judiciare, inclusiv prin colectarea datelor.”⁴⁰

57. Articolul 42 din Convenția de la Istanbul respinge orice referire la practici culturale, tradiționale sau religioase ca factor atenuant în cazurile de violență împotriva femeilor, inclusiv așa-numitele „crime de onoare”.

58. Convenția de la Istanbul pledează pentru un răspuns holist la toate formele de violență împotriva femeilor și fetelor. Acesta urmărește să pună capăt impunității, deoarece articolul 46 prevede circumstanțe agravante la stabilirea pedepselor în cazurile așa-numitelor „crime de onoare”, săvârșite de obicei de membrii familiei.⁴¹

---

³⁹ <https://rm.coe.int/honor-crimes-web-a5/1680925835>

⁴⁰ Rapoartele evaluării de bază ale Controlului orizontal pe termen mediu al GREVIO, paragraful 392.

⁴¹ <https://rm.coe.int/honor-crimes-web-a5/1680925835>

59. Punerea capăt impunității pentru violența bazată pe gen este unul dintre obiectivele Convenției de la Istanbul. Însă, prevederile sale sunt îndreptate și spre prevenirea acestei violențe. Articolul 53 din Convenția de la Istanbul introduce ordinele de restricție și de protecție pentru toate formele de violență bazată pe gen, nu doar pentru violența domestică. Există măsuri suplimentare pe care Convenția de la Istanbul le cere statelor Părți să le întreprindă pentru a preveni „crimele de onoare”, cum ar fi înființarea de servicii pentru femeile care riscă să fie ucise de rudele lor (a se vedea articolele 22 și 24).

60. În special, alertarea autorităților este foarte importantă în cazul „crimelor de onoare”, în care femeile se tem de propriile rude și trebuie să se poată destăinui unor persoane de încredere.

61. Protejarea femeilor împotriva „crimelor de onoare” trebuie considerată ca fiind conformă cu 16 din Constituția Republicii Moldova, precum și cu obligațiile asumate de Republica Moldova în calitate de parte contractantă la tratate internaționale și regionale privind drepturile omului.

62. Violența împotriva femeilor și violența domestică trebuie considerate ca infracțiuni grave. Interzicerea lor potrivit standardelor europene, sau chiar universale, atinge conștiința generală a omenirii.

63. Prin urmare, se poate presupune că redactorii Constituției nu au avut intenția de a defini libertatea de opinie, religie și convingere, precum și dreptul la educație în așa fel încât să justifice săvârșirea unor acte care sunt general considerate a fi infracțiuni grave.

V. Concluzie

64. Comisia de la Veneția reiterează că ratificarea unui tratat este un act suveran al statului. Alegerea tipului de relație pe care ar dori să o stabilească între ordinea sa juridică internă și ordinea juridică internațională, cu alte cuvinte statutul pe care îl va avea un tratat în cadrul ordinii juridice interne odată ratificat este, de asemenea, un act suveran al statului.

65. În această Opinie *amicus curiae*, Comisia de la Veneția s-a limitat la întrebările adresate de Curtea Constituțională a Republicii Moldova și le-a răspuns, în principal, din perspectiva dreptului internațional al drepturilor omului. Îi va reveni Curții Constituționale a Republicii Moldova să decidă dacă există incompatibilități între Convenția de la Istanbul și Constituția Republicii Moldova.

66.Solicitarea primită de Comisia de la Veneția de la Curtea Constituțională a Republicii Moldova a fost următoarea: *Care sunt implicațiile constituționale ale articolelor 3 lit. (c), 14, 28 și 42 din Convenția de la Istanbul asupra dreptului părinților de a-și educa copiii conform propriilor credințe religioase și conceptului de familie?*

67.Concluziile la care s-a ajuns cu privire la aspectele principale din această Opinie *amicus curiae* sunt următoarele:

- Cu privire la articolul 3 lit. c) din Convenția de la Istanbul (Genul)

Obiectivul înțelegerii de gen de la articolul 3 lit. (c) din Convenția de la Istanbul este de a eradica violența perpetuată de atitudinile predominante, conform cărora femeile sunt inferioare bărbaților. Această prevedere pare să fie conformă cu articolul 16 din Constituție privind egalitatea, potrivit căruia „toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii ... fără deosebire de sex” și „respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului” și cu articolul 48 din Constituție, care prevede că familia se întemeiază pe o căsătorie liber consimțită între bărbat și femeie, pe egalitatea lor deplină în drepturi.

- Cu privire la articolul 14 din Convenția de la Istanbul (Educația)

În ceea ce privește rolurile ne-stereotipate ale bărbaților și femeilor, obligația de a îmbunătăți înțelegerea chestiunilor de gen în educație este în deplină conformitate cu standardele internaționale și europene. Republica Moldova are deja obligația internațională de a proteja, între altele, femeile și fetele împotriva violenței și de a proteja integritatea lor fizică și psihologică, *inter alia* în baza articolelor 3 și, respectiv, 6 din CEDO și articolelor 7 și 17 al PIDCP.

Prevederile relevante ale articolului 35 din Constituția Republicii Moldova trebuie citite în coroborare și interpretate în armonie cu articolul 54 alin. (2) din Constituție care permite restrângerea anumitor drepturi și libertăți în măsura necesară pentru protejarea drepturilor, libertăților și demnității altor persoane. Prin urmare, măsurile din partea Guvernului de a include aceste probleme și principii, „după caz”, în curriculum ca „nucleu” al civilizației și ca o necesitate de a proteja anumite drepturi de fundamentale, nu trebuie considerate ca o încălcare a articolului 35 din Constituție.

- Cu privire la articolul 28 din Convenția de la Istanbul (Raportarea de către profesioniști)

Această prevedere cere ca statul să întreprindă măsurile necesare pentru a asigura ca normele de confidențialitate impuse de dreptul intern anumitor profesioniști să nu constituie un obstacol în calea raportării actelor grave de violență.

Acceptarea obligației convenționale de a face posibilă raportarea profesională „în condiții adecvate”, care poate include și condiția consimțământului prealabil al presupusei sau potențialei victime, nu pare a fi o încălcare a libertății de conștiință

protejată de articolul 31 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova. Această prevedere califică exercitarea libertății de conștiință prin stabilirea că exercițiul acesteia ar trebui să se facă în spirit de toleranță și respect reciproc.

Mai mult, articolul 24 alin. (1) din Constituție, care obligă statul să garanteze fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, trebuie, de asemenea, luat în considerare atunci când se interpretează și se delimitează articolul 28 din Convenția de la Istanbul. Acest fapt poate conduce la armonizarea interpretării și aplicării celor două prevederi, așa încât să se atenueze orice conflict eventual.

- Cu privire la articolul 42 din Convenția de la Istanbul (Justificări inacceptabile pentru infracțiuni, inclusiv infracțiunile comise în așa-numitele „onoare”)

Această prevedere conține obligația de a asigura că, în procedurile penale privind violența împotriva femeilor și violența domestică, cultura, obiceiul, religia, tradiția sau așa-numita „onoare” nu vor fi considerate ca o justificare a acestor acte.

Protejarea femeilor împotriva „crimelor de onoare” pare să fie conformă cu articolul 16 din Constituția Republicii Moldova, precum și cu obligațiile pe care și le-a asumat ca parte contractantă la tratatele internaționale și regionale privind drepturile omului.

Violența împotriva femeilor și violența domestică trebuie clasificate drept infracțiuni grave. Interzicerea lor conform standardelor europene, sau chiar universale, atinge conștiința generală a omenirii.

Prin urmare, se poate presupune că redactorii Constituției nu au avut intenția de a defini libertatea de opinie, religie și convingere și dreptul la educație în așa fel încât să justifice săvârșirea unor acte care sunt în general considerate a fi infracțiuni grave.

68. Comisia de la Veneția rămâne la dispoziția Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru orice asistență suplimentară în această chestiune.